

www.dereta.rs

Biblioteka
„dereta vam predstavlja...”

Urednik
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
Милен РусКОВ
ВЪЗВИШЕНИЕ

Copyright © 2011, Милен Русков
First published by Janet 45 Publishing, Plovdiv, Bulgaria. All rights reserved
Copyright © ovog izdanja Dereta

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

MILEN RUSKOV

Uzvišenje

Prevod s bugarskog
Jasmina Jovanović

Beograd
2017.
DERETA

Izvinjenje zbog neblagoprijatnih opisanija

Dok opisujem, veoma me muče dve protivurečne stvari (jedna sa drugom nesaglasne): blagorečivost i prostorečivost. Kad pomislim da svaki pisac, poseban i običan, ima nezaobilaznu dolžnost da opisuje koliko je u njegovoj mogućnosti, slatkorečivo i sa sopstvenim značenjem, a da to nema samo sladoš, već i veoma golemu snagu onoga što čovek govori, nekako se naslađujem i drago mi je da sledim i ljubim ono što je pravedno, pravilno i korenu našeg jezika svojstveno i prirodno, a najviše njegovim vrlim čuvarima, predstaviteljima i zaštitnicima ljuboslovnim, blagoprijatno i ugodno, od kojih bi, ukoliko bih bio udostojen, mogao da primim i ljubav i počast. No, kad pomislim na opštu neblagodarnost našeg naroda, koji ne može lako da pojmi takvu blagorečivost, a ni da je razume, a kamoli da primi neku sladoš iz onoga što pročita, pa i koristi... ovoga časa ću mu, u početku, govoriti onoliko prosto koliko je to moguće.

Ljuboslovie, maj, 1844.

Dvadeset i sedmi februar¹. Aaaa! Ovo nije život! Mnogo je hladno! Puca drvo i kamen! Danas krećemo iz Kotela i dosad bih sam pošao da nije trebalo da čekam Asenča iz Žerune, mog druga. Da mu se nisu kola zaglavila u snegu? Od njega se očekuje da nabavi kola, da ih kupi ili ukrade, kako već slučaj bude naložio, zato što ja ne mogu da ih povezem od kuće. Od mene se očekuju neke druge stvari. Mnogo, mnogo hladno! Kotel je tako natakaren na Staru planinu, ko da ga je Bog u snu pravio. Opet, ako je to bio čovek, ja vam ne mogu reći koji divljak ga je tu stavio, ali nije bio normalan. Odnosno, ja znam šta se govori u starom, glupom, narodnom praznoslovlju o tome kako su, navodno, neki seljaci iz sela Novačka izgubili konje, konji su došli ovde na izvor, i ti seljaci su, zadivljeni mestom gde su ih pronašli, prostodušno rekli: „E, ovde

¹ Pošto su me izdavači izričito zamolili, da ih ne bi okrivili za nepismenost, hoću da pojasnim – pravopis se u ovoj knjizi ne pridržava savremenih književnih normi, već često prati osobenosti bugarske književnosti preporoda. Ona sama je prilično raznovrsna i nedosledna te predstavlja nešto kao prvobitni organizovani haos – jedan isti čovek piše jednu istu stvar na dva različita načina u okviru jedne knjige, a ponekad i u istom paragrafu. Tada je književnost bila jako liberalan pokret i, uopšte uzev, svako je imao sopstveno mišljenje o tome kako bi stvari trebalo da izgledaju, a to mišljenje se menjalo, recimo, od jutra do večeri. I to je sređeno jer je uveden izvesni red – za olakšicu savremenom čitaocu – ali ipak, ne toliko strogi red da bi se izgubio duh vremena. Tako ova knjiga predstavlja kompromis između savremenog strogog pravopisa i liberalnog haosa preporoda. (Ovo je jedina autorova napomena. Sve ostale napomene u tekstu su redakcijske. Prim. red.)

ćemo se naseliti iznova.” I tako su ti nikogovići osnovali selo Kotel. Majku li vam jebem izgubljenju, zbog vas sam se našao u ovom snežnom paklu! Ovde su vejavice tokom čitave zime, ne može se bez njih. Ako ti se ne ide do mora, mirne duše možeš i ovde da se udaviš u nekom smetu. Sneg ponekad toliko napada da ga u udolinama Razbojne vetar nanese sve do vrhova drveća.

Junački sam otpio iz pljoske s rakijom. Nije baš prikladno ovde piti jer, zaustavio sam se kraj Galatanske škole i unutra ima dece. Gledaju i uče, sve što vide i sami bi da urade. Gledaju te kako piješ – oni bi da piju. Prosta dečja glava. Posle moraš da ih grdiš, da vičeš, da ih odereš od batina, dok ne padnu. Velim, daj da ja školi okrenem leđa da me niko ne gleda. I eto, kad sam se okrenuo udesno, video sam natpis *Pomozi mi da te vzdignem*. Škola je nova, ja u njoj nisam učio, već u staroj, koju su zvali „koteljska akademija”. Tamo sam učio do trećeg razreda i posle još jednu godinu petog. I Asenčo je tamo učio, u svoju i narodnu korist. Ili se, barem, tako kaže. Vozdići se da bi ti se kapci podigli, da bi se i sam vzdigao, brale, do znanja i blagorodnih misli i da bi se osvestio ko pismena tvar i čovek. Odatle do Dela samo je jedan korak.

Ponovo sam pogledao u natpis *Pomozi mi da te vzdignem*. Tako je to. Prekoputa je, s druge strane kaldrme, krčma Vasila Konatarova, u kojoj je Levski osnovao komitet.

A zbog čega, reći ćeš, kad već čekaš da Asenčo dođe iz Žerune, ne odeš na drugi kraj Kotela da ga dočekaš tamo, nego sediš ovde, u Galati, ko neki gorostasni panj? Lako je tebi da pričaš! Meni su ruke pune prtljaga, nosim oružje, još jednu presvlaku za put, hranu, a i knjižice da čitam posle dok budemo putovali po Staroj planini. A i ja živim odmah iza krivine, ako gledaš odatle možeš da vidiš i ogradu naše kuće, dugačke maltene ko lazaret. To je tako jer moj otac ima i radionicu, pa su cela kuća i dvorište letos bili puni abe². On je posle tera u Burgas da je prodaje bezumnim

² *Aba* (tur.) – Gruba vunena tkanina, sukno.

glupacima. Oni su uglavnom iz turske armije. Nose naše aljine preko dupeta da u njima gaje buve, i broje nam okrugle dukate. Brate, nema većih prostaka na svetu od turske armije! Turska armija je, da znaš, tamo gde je krajnji prostakluk, kakav nisi video. Tamo gde je krajnji prostakluk i posle više ne znaš kako bi to nazvao, e tamo se nalazi turska armija. I tako se i zove.

Iz tog razloga sam stao čak ovde da čekam Asenča. Istina je da će on, da bi došao do mene, morati da preseče ceo Kotel, ali kad već jednom prođeš pored Vida, ne možeš zaobići kotelske krive ulice.

Reći ćeš – zbog čega ste vi, majčini sinovi, krenuli po ovoj velikoj vejavici i snegu, preko smetova, da skitate ko neki duhovi po ovoj snežnoj pustari i gde ste to, jebem vas glupe, krenuli? Znam ja takve ko što si ti. Lako je tebi da pričaš jer, manje-više, gledaš na stvari ko neko helensko božanstvo. Ajde da onda i ja tebe pitam – kako mi da dođemo na ugovoreni sastanak sa Dimitrom Opštim početkom ovog marta ukoliko ne krenemo sada? A to se ne može propustiti. Jer, to je narodni posao – za Delo i revoluciju! Već u mesecu aprilu, pa nekad i krajem marta, kreću turske hazne³ preko Stare planine i idu za Carigrad. A ja, drugari i istaknuti revolucionari ko što je Dimitar Opšti, radosno ih presrećemo po gustim šumama staroplaninskih prevoja – opa, dođi `vamo! Da bismo se pripremili za april treba još u martu da se okupimo, da se preslišamo ko je tu, a ko nije i još štošta da pripremimo. A zatim – drž' se srce junačko! A kad dođe april, pa zatim čitavo leto, Turci voze hazne staroplaninskim stazama. Šta je gluplje od toga – reci! Ali gde drugo da prođu? Agarjani u svojoj azijatskoj zlobi šalju za nama potere. Ali zar se tako hvataju okoreli junaci? I to još u staroplaninskom gordom i šumovitom kraju! U našoj šumi možeš da uhvatiš i starog popa dok u kaval svira. Stara planina je oduvek bila malo pribežište junačnih bugarskih ajduka, koji su se

³ *Hazna* (arap. hazina, tur. hazne) – Blagajna, riznica, kesa.

tamo okupljali i agarjanima se surovo svetili, neke ubili, neke poharali, ukratko – jebali im mamicu. Ali oni još uvek nisu bili na pravom putu, narodno osećanje kod tih junaka nije se bilo sasvim probudilo, pa su delali osvetnički, a ne zarad Dela. Eto, to je bila greška i sada će se popraviti. Teško agarjanima! Ima da nagrabu-se – tako ću im reći.

Mi ove pare iz hazni skupljamo i odvajamo za revoluciju, a ponešto čuvamo i za lične potrebe, za lično održavanje, zimsku prehranu i tome slično. Ove godine ću i Asenča da vodim, njemu će biti prvi put, nesrećniku. Otac me gleda ispod oka i kipti: „Ostani ovde da radiš s nama”, kaže, „šta lutaš s tim zamlatama?” Ali neću da budem abadžija pa da radim za Turke! Zakleo sam se u Delo i revoluciju!

I eto, krenusmo kod Dimitra da se nađemo na tajnom manastirskom sastajalištu, koje sada ne mogu da otkrijem, jer čuvam to ko najstrožu tajnu. A posle toga već počinjemo Delo.

Evo i Asenča navrh ulice. Tera kola s jednim konjem. Obuko je debelu kabanicu, ali je umesto kapuljače stavio šubaru od lisičje kože s koje vise celi repovi – ko stražar! I s tom kapom i kabanicom Asenčo je sitan, lice mu viri ko nekom mišu iz rupe ili ko veverici iza lišća. Sav se jadan skupio od zime, ko pas lotalica na putu, pa deluje još manji u jamurluku. A kad me je ugledao, podigao je ruku u znak pozdrava i viknuo:

„Ehej, bata Gičo!” I još nešto je uzviknuo, ali od vejavice nisam mogao da čujem šta.

„Hajde, brate, Delo počinje!”

Reko sam, otpio gutljaj iz pljoske, kako se valja, i krenuo bodrim muškim korakom ka njemu. U boj!

Rukovali smo se, potapšali jedan drugog po leđima, a posle sam natovario svoj prtljag na kola. A kola potpuno prekrivena snegom. Pored zatrpanih Asenčovih torbi, jedva se nazirala jedna lopata za čišćenje.

„Kako si stigao dovde, bre, Asenčo?“, vičem.

„Eh, pusti!“, kaže. „Čitav put u smetovima. Dok sam prešao preko Vida, duša mi je na nos izašla. A preko Gvozdениh vrata sneg do pojasa, napadao po krivinama i kola čak do kanata tonu, pa sam silazio da otkopavam i da pomažem konju. Dobro je da sam poneo lopatu, inače se ne bih probio.“

I kad je spomenuo konja, tek onda sam obratio pažnju. Uh, baš mi se nije dopao! To ti je pravo sušeno meso.

„Bre, Asenčo“, reko sam, „gde nađe ovu ragu?“

„Kupio je od Cigana“, reče. „A što! Dobar je to konjić! Malo je star, ali je dobar za pare koje sam imao. I ne gledaj kako izgleda. Jak je to konj! Žilav!“ Pa dobro, svršen posao i nema svađe – treba napred da se gleda. Zbog toga sam ga upitao kako se konj zove.

„Vidi, kako ih to nisam pitao!“, reče Asenčo. „Oni na jednom ograđenom mestu drže celo krdo konja koje prodaju i sve ih zovu Kolju. 'Vidi ovog Koljua, vidi onog Koljua!' A ako je kobila – Mara. Tek kad ga uzmeš, oni pitaju onog što se brine o životinjama kako se konj zove i onda ti kažu. Ali ja to nisam sačekao nego sam požurio što pre da krenem. Posle sam se setio da nisam saznao njegovo ime, ali nisam hteo da se vraćam. Kad jednom prođeš neopljačkan kod Cigana, drugi put ne pokušavaj!“

„I kako ćemo sad da ga zovemo?“, reko sam i pogledao u konja pomalo nepoverljivo. Gleda i on mene, ali sasvim mirno, krupnim crnim očima i ne mrda, a iz usta mu para u kolutovima izlazi.

„Ma, ja sam mislio, bata Gičo, pošto smo otpočeli ovaj naš posao, da ga krstimo“, sećam se da se Asenčo ovde kolebao ne znajući dal' da izgovori to što misli, „da ga krstimo Deda Juvan.“

Usprotivio sam se jer ne može jedno kljuse da ima tako dično ime. Onda je Asenčo predložio da ga krstimo Francuz jer i to je revolucionarno ime vezano za oslobođenje i bunt. E, to sam odmah odbacio ko nemoguće, čak i pomalo bogohulno! Tako smo se na kraju vratili na ime Deda Juvan.

Meni je palo na pamet da ga krstimo Deda Ljuben, po Ljubenu Karavelovu⁴, pošto je ipak povezan s revolucijom, ali mi se ni to nije učinilo ko najbolje rešenje, pa sam reko sebi – gde da se prepirem sa Asenčom, koji je ponekad uporan ko magarac na ćupriji, nek bude po njegovom. A i ja o tom baja Ljubenu imam svoje mišljenje. Ne bih dopustio da me on vodi.

I eto, posle sam se popeo do Asenča, on je povuko uzde i takozvani Deda Juvan se lagano okrenuo na putu i pošao ka izlazu iz Kotela. Dodao sam Asenču pljosku i reko:

„Evo, otpij da ugreješ krv.”

„Ah, dobro si se setio da poneseš okrepljenje!” odgovorio je Asenčo, приметно živnuvši. „Meni to nije palo na pamet.”

„Još uvek si nov, pa zbog toga”, reko sam. „Nigde bez rakije po ovakvom vremenu, posebno ako ideš na put. Stari ljudi kažu da rakija hladi spolja pa ne osećaš zimu, ali ti greje srce iznutra i krv ti bodro poskakuje. To je najjasnije bilo Crnom Koljuu dok je lutao kotlenskom Starom planinom meseca novembra, nakon što je onaj svinjar ubio Indžeta.” Asenčo se dobro dosetio da je reč o Indžetovom barjaktaru.

„To je taj”, reko sam, „Crni Kolju, barjaktar. Lutao je on ovuda u jesen te godine, vrteo se po Razbojni, sam samcit, bez jela, bez ičega, po požuteloj šumi, a kako je preživio, ne zna ni sam. Da ne širim priču, ali mogu da kažem da mu je rakija spasila život. Da je nije bilo smrzo bi se i umro.”

Asenčo je coknuo jezikom i reko: „Da ne poveruješ, da ne poveruješ.”

Prošli smo preko polja, pustog pustijatog po tom surovom vremenu, a zatim smo se spustili Carskom ulicom. Zimski mraz je kristalnim ledenim pločama prekrio kotelske ulice pa nam se konj lagano klizao levo-desno. Sve, brate, pobeležilo od snega i nema žive duše, samo neka snaša udara motkom po tepihu prostrtom

⁴ Ljuben Stojčev Karavelov (1834–1879) – Pisac i borac za oslobođenje Bugarske od otomanske vladavine.

napolju. Pa nije ni žena lako biti na ovome svetu. Tako smo prošli pored kuće nekog Krstjua kod koga se vatreni rodoljub Rakovski⁵ krio leta 1854. I tu je mrtvo mrtvilo, sve pobeležilo, a ljudi se posakrivali unutra, gde je toplo, greju leđa na tihoj vatri i češkaju zadnjice. Samo Asenčo i ja putujemo po vejavici. Bilo kako bilo, iz Kotela smo lako izašli, a posle da vidiš naše muke! To nije za priču! Deda Juvan, poluživ starac, jedva da u njemu ima duše, samo što ne odleti kod nebeskih anđela da se voznese, a ipak tegli – žilava životinja! Pošto je put pod snegom do kolena, uplašio se jadan, pa sam sišao s kola ne bi li lakše pristao da vuče. I eto, nekako se snalazi, ali u neko doba i Asenčo je sišao kako bi mu još više olakšao. Tako smo hodali pored njega i, ako bi mi ti sad reko da smo se namučili, ja bih ti odgovorio da su to slatke muke, ko u sultanovom haremu. Jer, kako dođosmo do Vida i Gvozdenih vrata, prevoja koji Turci zovu Demir kapija, i majka nam je proplakala. Deda Juvan hlabro vuče, a žile na velikom konjskom vratu se toliko jasno ocrtavaju, da bi čovek pre reko da su to učitelja Dobroplodnog geografske karte sa izbočenim planinama i udubljenim morima, a ne vrat živog bića ili životinje. Ipak, ne može jadan da povuče kola napred tako do trbuha u snegu! Onu prtinu koju je Asenčo u dolasku napravio, već je vejavica snegom prekrila. Stoga smo Asenčo i ja čistačem gurali sneg. Mi guramo, Deda Juvan prođe, mi guramo, Deda Juvan prođe. Dok smo prešli tih hiljadu koraka preko Gvozdenih vrata, već je došlo podne. Pljuni me ako nije! Jer, vejavica je postala još veća od one po kojoj je Asenčo došao. „Bata Gičo, ostao bih ja ovde da sam bio sâm, a da je bilo ovako.” Tako zbori. Složna družina planine pomera, štono kažu. Teško da bi planinu pomerili, ali tako je ostalo iz narodnog predanja. A mi smo, štono kažu, u tom smislu imali mnogo lakši zadatak – da

⁵ Georgi Stojkov Rakovski (1821–1867) – Pisac, revolucionar, mason i jedna od ključnih ličnosti Bugarskog narodnog preporoda, prvi ideolog i vođa Pokreta za oslobođenje Bugara od Otomanske imperije. Autor je čuvene poeme *Gorski putnik* prvi put objavljene u Novom Sadu 1857.

prokrčimo put. I prokrčili smo ga! Konačno smo prešli taj prevoj i izašli na put ka Žeruni i Medvenu, a tamo stvari lakše idu. Posle Gvozdениh vrata nama je to izgledalo ko ravan poljski drum, a on donekle to i jeste bio. Planine i šume skroz pobebele, s drveća visi sneg u hrpama jer je vetar uminuo i više ne duva, tiho je ko u zagrobnom svetu, jedino naša kola škripe drumom, ko da anđeo smrti kašlje izjutra. Asenčo i ja smo se popeli u kola da malo odmorimo, pa smo, reč po reč, počeli o Narodnom delu i kako sam ja propustio dolazak Levskog u Kotel kad je pravio komitet i o tome ko je sada prvi revolucionar u Bugarskoj. Kaže Asenčo:

„Sada je Levski prvi revolucionar, čini mi se. Levski je veliki revolucionar.”

„Vi ko da ste se svi dogovorili jedno isto da ponavljate!”, rekoх. „Gledaj ti Dimitra Opštog⁶! Levski je dobar, ne kažem ništa, al’ Opšti je najveći revolucionar u ovoj zemlji! Sad ćeš ga videti prvi put pa ćeš se i sam uveriti. Levski malo uvija. Evo, kad je dolazio u Kotel, mene nisu smatrali dostojnim da me pozovu na osnivanje komiteta, nego me je tek kasnije pop Juvan obavestio. Te komiteti ovo, te komiteti ono. To je Levskom u glavi. A takav posao ponekad traži da uzmeš pušku i pucaš u đubrad. Ko što to Opšti radi. Osim toga, za revoluciju treba para. Oni vlaški muljatori, deda Ljuben i ostali, takozvani Centralni komitet, treba odnekud da uzimaju pare, zar ne? A i za ostalo treba sredstava, jer puške nisu besplatne. Lepo je sve to, osnivaš komitete, ali šta ćeš bez sredstava? Hoćeš li golim rukama da se boriš protiv Turčina? Treba para za oružje, bato. Od crnih agarjana uzimati bele pare. E, takve stvari dolaze od Opštog. Evo, kad smo prošli put krenuli preko

⁶ Dimitar Opšti (1835-1873) – Dimitar Nikolić (Nikolov), rođen u okolini Peći na Kosovu. Aktivni učesnik u Bugarskom oslobodilačkom ratu, kao i u borbi Srba i Kričana protiv Otomanske imperije, ali i u Ratu za ujedinjenje Italije na čelu sa Garibaldiјem. Zbog bogate internacionalne revolucionarne aktivnosti dobio je nadimak Opšti. Bio je najbliži saradnik Vasila Levskog.

Vratniškog prevoja, koliko se para sakupilo za pokret? Šta ti misliš?”, obratio sam se Asenču.

„Pa kol’ko?”, reko je.

„Mnogo! Ja tebi, veruj mi, zavidim što ćeš da vidiš Opštog prvi put! Najbolji revolucionar, obrazac i uzor. Ti takvog junaka još nisi video! Takvog čoveka!”

Asenčo viče: „Aškosun, aškosun?”, ali vidim da je malo sumnjičav.

I tako, udubljeni u razgovor, idemo putem, ali dan je već počeo da se gasi, u februaru se to rano događa, pa smo skrenuli za Medven da tamo noćimo. Otišli smo u han Stanka Skupog (tamo drugog hana i nema, eto ti!), koga ne zovu slučajno tako i za koga se govori da ima jaku čivutsku žilu – ne obaziri se na to što se zove Stanko. Kažu ljudi da mu je otac jednom kad je išao dole u Romeju pronašao u Plovdivu, ili gde već, neku nesrećnu Čivutkinju, koja ga je lukavo zavela, ili se on od ljubavi zaneo, to se ne zna, ali ju je uzeo, poveo u Medven i oženio je. A ona je, kažu, bila iz bogate solunske čivutske porodice. I kad su se deca izrađala i porasla, Stankovog dede brat, Petko, počeo je da priča: „Oni nisu ko mi”, kaže. „Oni su iz čivutske loze, sasvim drugačiji ljudi. Evo, gledaj”, govorio je, „otac im lenj, po čitav dan leži na minderluku, premešta se s jedne na drugu stranu i nateže pljosku. Dok sabere dva i dva, znoj ga oblije. A njima”, kaže, „svetlucaju oči, pogled seče ko britva i namirišu blago ko lovački hrtovi trag divljeg vepra. Aaa, nije to od našeg glupog roda, to je nasleđe solunskih Čivuta.” I tako su se obogatili i sada su najbogatiji ljudi u Medvenu. Stanko Skupi je nasledio ovaj han još od oca i sa dvojicom braće drži sve krčme u Medvenu, a daje i pare pod kamatu, nemoj da brineš. Takođe, drži i jednu tkačnicu i jednu vodenicu. On ne govori jevrejski zbog toga što ona solunska moma nije svoju decu i unuke tome naučila i uopšte, držala je u strogoj tajnosti istinu o tome ko

⁷ *Aškosun* (tur.) – Bravo! Živeo!

je i šta je, ali su ljudi vremenom razabrali ponešto. Zbog toga i govore: „Jeste on Stanko, ali je Čivut i pamet mu je sazdana drugačije nego kod prostih Bugara.”

Kada smo otišli kod njega, on je odmah čivutski lukavo počeo da nam laska i govori: „Dragi ljudi, daću vam najbolju odaju, sija ko sunce, da se dobro odmorite od teškoga puta i to dajem upola cene pošto ste mi dobri gosti. Daću vam je za 20 groša.”

„Majko moja, šta pričaš?” reko sam. „Nemoj ti meni te čivutske lukavštine, ne pretvaraj se, jer te znamo. Idi s tom pričom u Plovdiv”, kažem, „tamo se Čivuti s Grcima i Jermenima nadmudruju, pa da vidimo ko je lukaviji.”

„Auuu, Čivuti su lukaviji!”, javio se Asenčo pored mene klimajući glavom i krsteći se ko zna zbog čega. „Jermeni su ništa za njih!”

A Stanko Skupi sluša i smeška se. Jaooo! Znam ga! Ali govori: „Ela, ela, da vam pokažem lepu odaju, pa mogu i za 15 groša da vam je dam.” Odmah je 5 groša smako, lukavac.

I popesmo se mi na sprat i on nas uvede u neku odaju. A ona, brate, sija ko sunce, sve čisto i uredno ko da paša u njoj živi. Kaže Stanko Skupi:

„Evo te lepe odaje koju ću da vam dam za 15–20 groša.”

„Stanko, kako te nije sramota!”, kažem ja. „Kakva ti je ovo odaja!? Pa ona je ko neka ćelija u tophanskom⁸ zatvoru, samo što je tamo besplatno. Evo vidi”, kažem, „ovde uopšte ne ulazi svetlost.”

„Pa ne ulazi”, kaže on, „kad se već smrklo.”

Razume se da je upravo tako i bilo. Ali ja nastavljam:

„Ajde ne pričaj! Ovo crno crnilo jedva može za 5 groša da se uzme. Prosto, greh bi bio da tražiš više!”

I tako smo terali napred-nazad da bismo se na kraju našli na 8 groša. I to je mnogo, ali ne možeš ti sa Stankom Skupim da izađeš na kraj. Ja se, inače, sa Čivutima dobro cenjkam. Samo otvoriš četvore oči. Oni ti ne žele zlo, ali žele da ti uzmu parice – sve i što

⁸ *Tophane* – Kwart u Istanbulu.

brže. Međutim, oni se po tome uopšte ne razlikuju od, recimo, gorskih junaka. Pored toga, gorski junaci će te gledati strogo i upe-riće ti pištolj u glavu, a Čivuti govore lepo, čak se malo i klanjaju, stavljaju ruku na srce i fino se ophode. To je skroz drugačije. Takvi se rađaju. Tako im je pupak učvoren. Za trgovinu i slične stvari nema boljih. Što se kaže, prodaće ti konjsku balegu za šljive i ti ćeš samo da mljackaš i pljuješ koštice. Eto, takvi su!

Ali tako je kako je. Asenčo i ja smo se smestili u toj sobi, sva-ko na svoj minderluk i u blagostanju smo proveli noć. Put je bio težak i čim smo jeli dohvatio sam ćebe, zaspao i nisam se do jutra probudio. A jutro je bilo takvo da bi čovek reko da se ono što smo juče preživeli nikada nije ni desilo – sunce jarko sija, sneg blješti ko neki dragi kamen, ni daška vetra. Inače, hladno je, sneg puca pod nogama, al' pošto nema vetra, a ipak je sunčano, čovek se nekako drugačije oseća i postaje zimski čio. Elem, krenuli smo iz hana. Stanko nas je prijateljski ispratio, čak nam je dao malo sira uvijenog u maramu, i to besplatno. Tako smo pošli prema našem Delu. I vrlo je lepo išlo sve dok opet nismo izašli na glavni put, Kotel–Sliven. A tamo šta se dogodilo Deda Juvanu, ne umem da odgovorim. Počeo je sve češće da se zaustavlja – ide, ide pa stane i samo gleda oko sebe. Onda opet krene pa stane. Bre, kažem, šta li je ovoj životinji, da nije bolesna. Pa siđemo, i Asenčo, i ja, gledamo, ali jok, nema ničeg. U početku sam mu nežno govorio, zatim već malo oštrije, zatežući uzde. On me pitomo gleda i samo povremeno pokaže bele zube i zanjšti mi u lice. A dah mu smrdi ko grob kužnog. Udara pravo u nos. Al' nije to od neke bolesti, nego jednostavno tako smrdi. I ne zbog toga što je gladan, ne – u hanu se dobro nazobao – nego 'nako, neće da hoda! Ide, ide pa stane. Ko da je izašao da prošeta kroz prirodu. U neko doba opet se unormalio te sam se popeo na kola i tako smo putovali oko sat vremena. Onda je opet počeo da zastajkuje.

„Dođe mi da ovog Deda Juvana obesim o neku granu!”, reko sam.

„Pa ne možeš o granu”, javio se Asenčo, odmahnuvši glavom, „grana će pući.”

„Onda ću tebe da obesim!”, kažem mu.

„E, mene možeš”, složio se Asenčo, „al’ zbog čega?”

„Jer nam se taj prokleti konj ruga.”

„Toliko sam imao para”, Asenčo je nastavio nekako hladno. „I ništa mu nije, dobar je!”

„Pa što onda neće da hoda?”

„Krenuće on”, odgovorio je Asenčo, „samo da dođe do daha. Možda njemu odgovara da s vremena na vreme zastane i gleda. Otkud znaš šta mu je u glavi?”

I zaista ne znaš. Jer, odjednom, promenio je ponašanje i počeo da hoda ko najnormalniji, pravi konj, bez zastajkivanja. E, tu mi bi toplo oko duše. A inače, oko nas sija sunce, sneg prijatno svetluca po putu i drveću, nebesko plavetnilo prijateljski se širi – milo čoveku da gleda. Tako se i moje srce razvedrilo pa sam počeo da posmatram Asenča i zaključio kako bi i on mogao biti Ciganče. A on se stresao i povikao: „Ne, otkud ja!”

„Otkud, bre, znam”, reko sam, „Asenčo mi je nekako cigansko ime. Da ne ispadneš na kraju i ti neki Ciga iz Žerune. Pa i Stanko se kobajagi zove Stanko, a iza toga se krije ko zna šta – Asen, Hasan... Mutna su to posla.”

Asenčo je tvrdio da je Asen bugarsko ime i da smo mi imali cara Asena Velikog.

„Nikada mi nismo imali takvog cara”, kažem mu ja ko ozbiljno. „Još malo pa ćeš reći da smo imali i cara Hasana Velikog. Mislim na bugarskog cara.”

Međutim, on je bio ozbiljniji jer je čitao Pajsijevu knjigu. I tako smo počeli o knjigama pa sam ja iz džepa izvuko novine *Sloboda*, a iz torbe *Gorskog putnika*⁹.

⁹ *Gorski putnik* – Najpoznatije delo, poema, Georgija Rakovskog.

„A vidi šta ja imam”, reko je Asenčo i pružio mi uzde. Zatim se okrenuo i pokušao da dohvati torbu, ali pošto je nizak, nije uspeo pa je morao da se prevrne nazad u kola. „Ne boj se, neću te šutnuti”, dobacio je. Na kraju je dohvatio torbu i iz nje izvadio *Riblji bukvar*¹⁰. „Skoro sam sve”, kaže, „zaboravio kod ovaca.”

Dunuo sam u skočanjene šake i počeo da listam bukvar. On ima ono najstarije izdanje sa devojčicom na prednjoj strani. Nika-ko ne mogu da razaberem šta ta devojčica drži. Stara posla, besmislica. A bukvar se napatilo kako vidim – negde nema listova, negde je izgužvan, a ponegde hartija sija ko da je mašću premazana.

„Što ovoliko sijaju listovi, bre, Asenčo?”, pitao sam.

„Ah, taj bukvarčić mi je ostao još od ujka Dimitra”, kaže. „On je imao običaj da ga, kad ustane ujutro, iščitava, nekada i naglas. A on ti doručkuje vruću rakiju i slaninu. Od slanine mu se ponekad malo umaste prsti pa tamo gde pipne ostaju tragovi. 'Ovo ti je, govorio je, 'za uspomenu od mene.' Mislim na bukvar.”

„Ama, baš ti je dobre uspomene ostavio!”, reko sam i odmahnuo glavom. „Kada bi čika Beron video šta mu se desilo s knjižicom, bacio bi se u reku s pariskog mosta.”

„Šta, tamo ima reka?”, začudio se Asenčo.

O tome nisam bio razmišljao, ali sam odgovorio:

„Kako nema! Ima! U Parizu ima svega. Pa reka postoji i u Kotelu i Žeruni, a kamoli u Parizu.”

No, ono što sam video učinilo mi se nekako višeznačnim. Knjiga se zove *Riblji bukvar* a kad je otvoriš, unutra se sija ko riblja krljušt. Eto! Reko bi neko da je tako namerno napravljen. Kad sam ovo izreko, Asenču se lice jako ozarilo pa je reko:

„Pa, jel' vidiš, jel' vidiš?”, bio je zadovoljan i počeo je da prevrće listove. „Moj ujak Dimitar poseduje istančan osećaj za svaku majstoriju; ti to ne ceniš, ali nisi u pravu. Razume se u drvodeljstvo, u

¹⁰ *Riblji bukvar* – Prva knjiga (1824) koja je štampana na novobugarskom, autora Petra Berona. Smatra se i prvom bugarskom enciklopedijom.

zemljoradnju, u gradnju – u tome je vrlo probirljiv – potanko se razume u farbanje vune, pa i knjige čita. Njemu sve ide od ruke.”

Čutim ja tako i slušam. Šta mislim ne izgovaram da dečku ne kvarim uživanje. Njegov ujak Dimitar... Ako te interesuje kako izgleda jedan praznoslovac i vetrogonja, s njim treba da se upoznaš. Inače, umrećeš a nećeš znati šta je praznoslovac i vetrogonja. Možda misliš da već znaš, ali ne znaš! Idi u Žerunu i kaži: „Ma, ljudi su mi rekli da ovde kod vas ima neki praznoslovac i vetrogonja koga je vetar nosio na belom konju ko trun po polju, ali ga ne poznajem.” Ne brini, odvešće te kod Asenčovog ujaka. Bez greške! A Asenčo ga drži za neko helensko božanstvo, maltene – njegov ujak Dimitar ovo, njegov ujak Dimitar ono. Ali dobar je Asenčo i što je najvažnije – talentovan je. Samo malo treba da se išlifuje i postaće pravi Evropejac. Ili, u najmanju ruku, poluevropejac. U svakom slučaju, neće ostati prosti čobanin iz Žerune. Na tome ja radim.

Tako, od priče do priče, dođosmo do Ičera. Sa strane se vidi Luda Kamčija, reka, ali zamrznuta uz obale oko desetinu koraka. Na krajevima zamrznutih delova vidi se tanka, ledena kora, već providna, a pored i ispod nje teče voda. S druge strane, kraj puta, neka deca su se popela na brdašce i tamo prave sneška. I tu je Dedu Juvan počeo da zastajkuje. Asenčo viče:

„Hajde, kad je životinja već stala, da i mi odemo kod dece malo da se razgalimo i predahnemo.”

Kažem: „Dobro, ajde da se popnemo kod njih.” Počeli smo da pomažemo oko sneška. Ja sa strane pravim grudve i guram ih ka snešku, a Asenčo i deca mu se dive i oblikuju ga. Deca su se malo ohrabrila kad su nas videla, a uglavnom su bili dečaci od 7–10 godina, možda poneko starije. Igraju se!

Međutim, tamo sam izvuko uši jednom dečaku koji reče da se zove Hristaki, bez obzira što je Bugarin, ali je Asenčo dobacio: „Pusti ga, tako ga je otac naučio.” Pusta grkoflija, ko zaraza se širi među Bugarima! Samo im daj da se prave da su neko drugi! Pustio

sam dečaka, ali je on ostao pored mene uplašeno me gledajući, ko da je strahovao da ću mu nešto uraditi ako se pomeri. Da ću mu udariti šamar, ili da ću da ga šutnem, ili ko zna šta drugo. Asenčo ga je pozvao, a ja sam mu reko da kad ga pitaju kaže da se zove Hristo. Klimnuo je glavom dva-tri puta i potrčao ka ostaloj deci. Naši ljudi su često ko i ta deca, prosto da ti malo bude žao. Uvek nešto uplašeni, srce im se skupilo ko ptičica na zimi, čekaju da ih neko pomiluje, da im se obrati lepom rečju pa da im se tek onda otvori duša. Ali svet nije takav! Nije ko Asenčo! Ponekad smekša, ali uglavnom je ko kamen tvrd. Jedino se šutiranja boji i pada na grčko lukavstvo. I teško prostodušnjima ukoliko nemaju hrabrosti, a najčešće je tako. Mirni će, kažu, naslediti zemlju. Koju zemlju? Ovu sigurno ne, inače bi je Bugari prvi nasledili.

Zagledao sam se dole ka reci i ah! – kako mi se, baš tu, prijeko vruć hleb. Uzmeš hleb, a on se puši. Polomiš ga – iz njega izlazi para. A onda staviš malo masti i malo sira – prste da poližeš! Kažem Asenču:

„Ajmo što pre do Ičera, ogladneo sam.”

U Ičeru ćemo takav hleb lako naći jer se tamo nalazi čuvena pekara. Ako i ne nađemo, biće nečeg drugog lepog.

Ali Asenčo se divi i ne polazi. „Evo sad ću, evo sad ću”, govori, ali ne kreće, nego pravi sneškovu glavu sa decom. Ko zna dokle bismo tamo ostali da Deda Juvan nije sam krenuo. Lepo – krenuo odjednom. A mi smo počeli da vičemo i trčimo za njim. Dobro je što sporo hoda, po starom, klaj-klaj, pa smo ga lako sustigli i uskočili u kola. Posle smo otišli u gostionicu i onaj tamo nam je reko:

„Imamo vrućeg hleba, sad su ga baš dovezli.”

Eh, kad je doneo hleb pa kad sam ga odlomio, a on vruć, prebacujem ga, brate, iz ruke u ruku od vreline. Pa kad sam stavio masti i video kako se topi, pa kad izvadismo i sir od Stanka Skupog! A gore se vije blagi miris hleba, čudo jedno! Ma, nije za priču! Uživanje!

Zatim smo napunili pljosku i uzeli drugu za put ali smo odlučili da tog dana više ne putujemo. Ostali smo da spavamo kod životinja, barabar sa Deda Juvanom i nekim ljudima iz Trnova. Tako smo proveli noć. Ti ljudi iz Trnova su nam dali krdže, a ja pušim i razmišljam – kraj, februar je gotov. Posle sam zaspao.

Ej, Baba Marto, jebem li ti majku! Danas je počeo mart a mi nastavljamo ka Slivenu. Vreme se užasno pogoršalo! Nema vejavice, ali vetar probija do kosti, samo što te ne odnese. Mislim se kud krenusmo u Sliven po ovom vetru, pre ćemo da odletimo tamo! Letećemo zajedno sa Slivenom, đavo ga odneo, gore na nebu, ko neki anđeli u Nebeskom Jerusalimu. Reko sam Asenču:

„Asenčo”, kažem, „ako se popneš i skočiš sa Karandile po ovakvom vremenu, ima da preletiš ceo Sliven i da razbiješ glavu!”

„Ma, na to uopšte ne računaj!”, kaže. „Njima po ovakvom vremenu lete ćeramide po vazduhu i mogu da te strefe! Ima ko jarebicu da je progutaš!”

Jadni Asenčo se zgrčio i uhvatio čvrsto za kola, ko i ja, da ga vetar ne prevrne. I sve se, brate, svilo i utihnulo. Gledaš ljude kako trče da što pre uđu u kuću. I mi se ko grudve skupili. Jedino Deda Juvan spokojno hoda, kako zna i ume, ko da se ništa ne događa. Pošto je jednom nogom u grobu, on sigurno ni za šta pet para ne daje. Ovoga puta se ne zaustavlja i ravnomerno hoda, ali sporo, ko i uvek. Sigurno misli: Jebem te, vetru, neću zbog tebe da žurim! Nećeš me zbuniti!

Već sam drugačije počeo da gledam na Deda Juvana. Osećam da u njemu ima karaktera (duševnosti, naravi). To se kod životinja često sreće, a ponekad i kod ljudi. Ipak, kod ljudi ređe, jer sve je napravljeno tako da ti nema druge nego da radiš što i svi ostali. Možeš da imaš karakter tek kad postaneš vođa, a drugačije nika-ko. A vođa je malo. Zbog toga je karakter retkost.

Razume se, ima i takvih koji nemaju ništa drugo sem karaktera.

I tako, kad se od Ičera ulazi u Sliven ide se kroz Gocenski prevoj, tačno ispod stena. S jedne strane je Karandila, a s druge Gavanite. Oštri planinski vrhovi se zabijaju u sivo nebo i sada, beli od snega i zamrznuti, još opasnije izgledaju. Reko bi da sama zla vila živi tamo. A možda i jeste tako. Odatle put vodi kroz vinograde i prolazi, najpre ispod Ajdučke pećine, a zatim ispod Orlovskih rupa i Zmajevih dupka. One se s puta ne vide, al' ja znam gde su i koji su se junaci tamo krili. Ali blaga tamo nema. To vam kažem sa sigurnošću. Elem, kad se prođu ti kamenjari i vrhovi, ulazi se u Sliven.

Brate, nismo odleteli, ali je malo falilo! Čak se i Deda Juvan, gledam, malo trgnuo kako ga je vetar zaneo. Asenčo jednom rukom stiska dasku, a drugom drži šubaru na glavi. „Au! Šta je ovo”, viče, „šta je ovo?!” U smislu – mnogo duva. Ali šta da očekuješ? Ovde se ukrštaju tri vetra iz tri planinska prevoja.

„Ovaj Sliven”, kažem, „neka stihija treba da pokupi i da ga spravni sa zemljom! Da ga poruši baš ovakvog kakvog ga vidiš!”

„Zašto?”, pita Asenčo kroz vetar.

„Eto tako! Njima je ovde vetar oduvao pamet i samo im Cigane doneo.”

„E, vala!”, viče Asenčo. „Pravo zboriš!”

„Vidi kako duva! Probija do kosti! S obe strane.”

„To dolazi od Plavih stena”, kaže Asenčo. „Tamo je velika vetrometina. Pričao mi je ujak Dimitar da mu se, kad je jednom išo tamo, smrzla pišačka. 'Kako pišan', kaže, 'pišačka mi mrzne. Kad padne krcka', kaže, 'ko da hodaš po staklu. To je od ladnoće. A pošto još i duva, vetar je zanosi u stranu. Sa jedne strane', kaže, 'izlazi ko voda, a na drugom kraju pada na dva metra ukoso od tebe jer je vetar nosi.’”

„U bre, taj tvoj ujak Dimitar malo... izmišlja.”

„A ne, nemoj tako!”, reko je Asenčo. „Nemoj tako da pričaš! Šta on kaže, to je tako. Dugo je živeo i svašta video.”

Ućutao sam.

„Ali u Slivenu, s druge strane”, nastavio je kasnije Asenćo, „ima mnogo vojvoda, pobornika slobode.”

„Pa jeste, jeste”, složio sam se.

„A takođe, ima i pobornika prosvetiteljstva.”

„Jeste, jeste.”

I Sliven nikada nije menjao ime. Jedini u ćitavoj Bugarskoj nikada nije tursko ime nosio nego je saćuvao staro bugarsko ime.

„I to je taćno”, složio sam se.

„Pa šta?”, kaće Asenćo.

„Pa ništa!”, reko sam.

Al' nije da nije bilo ništa, razume se, a mi smo uz boćžu pomoć dospeli do hadći Petrovog hana. Kad se uće u grad više ne duva toľko jer kuće malo zaustavljaju vetar i jedino kad se izaće na ras-kršće jako udara, dok ne presećeš ili ne skreneš, ali to se da preživeti. Sve se da preživeti. Ali ćeramide lete. Dve su se odjednom razbile pokraj nas pa se Deda Juvan po prvi put u ćivotu zatrćao. Muku smo imali dok ga nismo usmerili ka hanu. A za to vreme, tu i tamo, samo ćuješ kako neka ćeramida tresne u susednoj ulici, a moćda i iza naših leća – ne zna se. U boćjim si rukama. Ali bilo kako bilo, doćosmo do prepomenutog hadći Petrovog hana, zvanog *Kod bresta* jer se stvarno nalazi pored jednog ogromnog bresta koji je tamo odvajkada, što se kaće. Zasadio ga car Jovan Šišman ili neka devojka koja se kasnije bacila u provaliju. A što se bacila, da izvineš, ne mogu da se setim. Verovatno zbog ljubavi. Zbog ćega se devojke bacaju sa stena? Dal' bi ti, ako si pri sebi, to uradio? Ne, nikada. Ali one polude od ljubavi. To je ko i grkofilstvo, velika zaraza. Uglavnom se javlja meć devojka, meć lepšim polom, i to dok su sasvim mlade. Ko dećje boginje mori ih ta ljubav. Kasnije nauće da raćunaju i poćinju da prebrojavaju pare... Taj brest, izmeću ostalog, pa i han s njim, u samom je centru Slivena, ne moćeš da ga ne vidiš, taćno pored sahat-kule. Sahat-kula

pokazuje deset sati po turskom, što je četiri uveče po bugarskom. U hadži Petrovom hanu, brate, jeftinije je nego kod Stanka Skupog u zabačenom selu Medven, al' je zato ovde odaja ko zatvorska ćelija i nas četiri ovna u njoj, s nekim dunderima iz Rumunije koji su krenuli u svet tražeći posao. Idu u Ruščuk pošto se tamo gradi mnogo austrijskih kuća.

Narednog dana su otišli, a mi smo ostali u Slivenu još nekoliko dana. Hteli smo da uzmemo neku tandžaru (pušku), ne zato što nam treba, nego zbog toga što se tu prave. U Slivenu možeš da nađeš mnogo lepe puške po mnogo dobroj ceni. Kako god, tandžaru nismo uzeli, al smo završili nešto drugo. U neko doba sam reko Asenču:

„Ajde”, kažem, „da odemo da se okupamo jer evo već je kraj zime, može se kupati. Em ćemo da vidimo kupatilo u Džinovu, em ćemo se oprati toplom vodom.”

A on je reko:

„Ako je tako, hajdemo u Nalbantlare kod kovača¹¹ da konju promenimo potkovice. Možda ovaj zbog toga zastajkuje.”

Doduše, jesmo mi proveravali potkovice i ništa se loše nije videlo, ali kažem – ako ćemo već u kupatilo, hajde da odemo i u Nalbantlare da za svaki slučaj promenimo konju potkovice. To ti je na sat pešačenja od džinovskog kupatila, tako da može. A sama kupatila su – ne znam dal' ste tamo išli – na tri sata pešačenja od Slivena prema jugu. S konjem je i brže, ko neka prijatna šetnja, i još se razvedriš i okupaš. Kad se izađe iz Slivena, prolazi se kroz oblast Rečica, gde je selo Čairli i odatle se nastavlja dole ka Tundži ili, na bugarskom, reci Javorici. Ja sam ovde dolazio sa abadžijama zbog našeg posla. U ovoj oblasti su lepa sela, gledaš ih i misliš – kako je lepa otadžbina! Na zapadu je Kasumovo, kršteno po Kasum-agi, a dalje Dermendere, Čučukčešli, Bujukčešli i Karasarli. Na jugu su

¹¹ Neprevodiva igra reči. Nalbantlari je stari naziv za mesto u Bugarskoj koje se danas zove Kovačite. U korenu i jedne i druge reči je imenica kovač.

Džinovo, Nalbantlare, Tursunli, Kursanli, Ećoj, Mečkarevo i Gendžali. Malko po strani su Čerkešlije, Demirdžilije, Aladaglije i Artaklare, a najniže Čokoba, Čopeklije i na kraju Bozadžije. I svuda se čuje bugarska reč i rastu najbolje breskve.

Stigli smo do kupatila, ali smo ga prošli da prvo odvedemo konja u Nalbantlare. Umesto da tamo čekamo, vratićemo se u džinovsko kupatilo da se okupamo pa posle opet nazad po Deda Juvana. I dobro je ispalo, mudro smo postupili zato što su kovači imali puno posla i čekali bismo čitav dan ko ludaci. Naš kovač je Deda Juvanu skinuo stare potkovice i stavio ga u red za čekanje, a nama je reko da dođemo tek kasno po podne. Asenčo je uzeo potkovice, vezane dve po dve, metnuo ih preko ramena i krenuli smo put kupatila. „Baci te stare potkovice”, kažem mu ja, „šta će ti!” On neće. „Od viška glava ne boli”, kaže. E pa dobro, ionako će ih on nositi pa neka radi kako hoće.

A što je bilo prijatno u kupatilu, brate! Ljudi se brčkaju a iz usta im izlazi para pošto je, iako sija sunce, još uvek hladno. I iz vode izlazi para jer je i ona topla. Svukli smo se u donji veš i ušli u vir, a Asenčo kaže:

„Dole je voda toliko topla, a gore se ledi vazduh.”

Zapušio sam prstima nos, ko štipaljkom i ceo se potopio, čak i glavu. A Asenčo se smeje, drhti i govori:

„Uhuuu, ja mislio bata Gičo se udavio u toploj vodi!”

„Ovde je Čin Ali udavio 70 nevesta, kako sujeverne budale pričaju, pa ih posle zakopao pored sela Čokoba na mestu koje se zove Šeklara”, kazao sam.

Kaže Asenčo:

„Taj je imao mnogo nevesta.”

„Nije”, kažem ja, „nisu one bile njegove. Toliko ni Turci ne mogu da postignu, nemoj tako! On je bugarske neveste iz okolnih sela doveo, jer je bio muslimanski isposnik i mnogo je mrzeo žene. Tog Čin Alija su zvali Džin jer je bio ko zli duh i po njemu se i selo

zove Džinovo. On se u njemu nekada skrivao a ovde je dolazio da se kupaa... Ajde, nasapunjaj mi malo leđa.”

Asenčo cokće i sapunja me govoreći: „Vidi ti ovo, vidi ti ovo”, uopšte, čovek se mnogo lepo oseća. Posle sam i ja njega sapunjao i ko zna koliko dugo smo ostali u vodi. Konačno, morali smo da izađemo. Uzeli smo odeću i pretrčali do baraka – jedna za muške, druga za ženske – koje su izgradili neki Turci pored kupatila. Čak i kafu služe za 10 para. Nije do cene, nego je zaslađuju sirupom pa ima neki čudan ukus. Prodaju i bozu poprskanu cimedom, po njihovom običaju. U toj baraci smo se presvukli i popili po kafu s bozom pošto je mnogo jeftino i srce ti ne dozvoljava da to propustiš. A uopšte nije loše.

Kažem Asenču:

„Ako ovo vidi Stanko Skupi, samo će begovi ovde dolaziti! Da jedemo mi i pijemo dok Stanko i njegova braća nisu pronašli ovo mesto. Pre ili kasnije”, reko sam, „Stankova braća će sve pokupovati i onda daj da koristimo dok je ’vako.”

A Asenčo se smeška i srče, čas kafu, čas bozu.

I tako, dok pričamo, gledam kroz zastore i vidim kako izlaze dve volovske zaprege pune Turaka. Prekrivene su šarenim platnima a unutra sede hanume. To su čitave porodice Juruka pa zbog toga putuju u pokrivenim kolima, isto ko gerilovski Turci¹², samo što su njihova kola šira i niža, teretna, a ovi imaju visoke čerge namenjene ljudima. Ovi su, mislim se, pošli u Sliven. Izašli su iz kola i otišli da se kupaju. I tada mi je sinulo. Malo sam posmatrao i video nešto bolje obučenog čoveka pa sam se okrenuo prema njemu i pitao:

„Efendija”, reko sam, „koliko je sati?”

Bilo je šest, to jest, 12 po bugarskom – podne. Ostalo je još nekoliko sati dok ne dođe vreme za vraćanje u Nalbantlare. Izveo sam Asenča napolje i reko mu:

¹² Turci iz severoistočne Bugarske koji su dobili ime po ger(i)lovskoj kotlini.

Milen Ruskov
UZVIŠENJE

Za izdavača
Dijana Dereta

Izvršni urednik
Anja Marković

Redakcija prevoda, lektura i korektura
Milena Radić
(Klapna&Rikna)

Likovno-grafička oprema
Studio Znak

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-119-7

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2017.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.2-31

РУСКОВ, Милен, 1966–

Uzvišenje / Milen Ruskov ; prevod s bugarskog Jasmina Jovanović. – 1. Deretino izd. - Beograd : Dereta, 2017 (Beograd : Dereta). - 337 str. ; 21 cm. - (Biblioteka Dereta vam predstavlja ---)

Prevod dela: Възвишение / Милен Русков. – Тираж 1.000.
– Beleška o prevodiocu: str. 337.

ISBN 978-86-6457-119-7

COBISS.SR-ID 230611468